

Hominizarea Economiei

„Nu aş putea fi fericit, dacă nu aş crede că, în final, rezultatele strădaniilor noastre vor fi folosite, într-un fel sau altul, pentru îmbunătăţirea vieţii omului obişnuit.”

Ragnar Frisch

Deformările în tipologizarea Economiei ca ştiinţă se originează în suficienţa explicativă a modernismului. Fixaţia pe raţionalitate, ce a dat naştere concurenţei exclusive pentru performanţă ca reţetă legitimatoare a efortului, a scos Economia din rândul ştiinţelor umane. Îngăduinţa pasageră cu care a fost clasificată ca ştiinţă socială nu a fost decât un proiect ratat al viziunilor ideologice.

Încercările sisifice ale postmodernilor de a resuscita, din perspectiva structuralistă, economia ca ştiinţă socială îngroaşă şirul deformărilor. Excesul de tehnici şi metode de calcul, ca eşafodaj infailibil care să certifice adevărul economic, a evidenţiat, nu a mascat, şi mai consistent falsul.

Prefigurarea unei ştiinţe reproductive a performanţei este compatibilă cu un vis al iluminismului: ideea de progres. Ceea ce complică percepţia în cazul dogmei progresului este faptul dilematic dacă aceasta are forţă transcendenţală. Adică, mai simplu spus, trebuie tranşată soluţia a ceea ce înseamnă progres dincolo de ordinea materială de tip artificial.

Dacă raţionalitatea Economiei se rezumă la ordinea materială, la actul lucrativ din universul restricţional al condiţiei umane, cum pare să susţină asumţia întemeietoare a Economiei care ne vine din gândirea smithiană, progresul acoperă un sens de cumulativitate cantitativă. Ceea ce, obligatoriu de precizat, înseamnă o reducere a Economiei la o tehnologie oarecare, inevitabil aptă să accepte sensurile substanţiale ale progresului.

În situaţia aceasta Economia nu este o ştiinţă umană. Este, cel mult, un meşteşug al creării avuţiei. Aici se identifică sursa tragediei actuale a Economiei: în numele raţionalităţii sacrifică omul! Pentru a rămâne ataşată ideii de progres Economia a trebuit să opereze cu ipoteze care exclud omul sau care îl reduc la condiţia de mijloc al propriilor lui necesităţi.

Când Economia vorbeşte de progres instrumentalizează omul şi mecanicizează necesităţile lui. Schimbarea ideologică de accente de la viziunile individualiste la cele colectiviste nu antropologizează Economia. Cel mult, poate fi vorba de o trecere caudină de la dezumanizare la umanizare. Adică de la o raţionalizare fără cauză primă la o raţionalizare fără raţiune finală.

Întemeierea pe progres a Economiei şi-a atins limitele. Crizele economice pluriforme actuale sunt semne tot mai clare ale limanului.

Într-un fel ultimativ, Economia trebuie să refacă un traseu al hominizării. Țapul ispăşitor este, evident, materialismul progresului. Locul ordinii concurenţei pentru performanţă materială care exclude (distruge) natura-mamă şi natura umană trebuie luat de ordinea cooperativă a supravieţuirii, până la reinventarea umanizării ca sursă a performanţei.

Cheia universală a acestei deschideri (în esenţă prima deschidere a economiei spre natura umană, depăşind captivitatea confortabilă a ştiinţelor care manipulează condiţia umană) constă în anularea referenţialelor întemeietoare care au fost derivate din adversitate. Atât timp cât economia îşi legitimează asumţiile pe excludere (externalizare), ca logică a concurenţei, ea nu are cum să evite criza ca o consecinţă ispăşitoare. Partea tragică a economiei ca ştiinţă este că orice consecinţă a sa are drept receptacol omul, umanul, umanitatea. Fără exagerare interpretativă, tocmai pentru că economia are un substrat tragic, putem vorbi de nevoia reconstrucţiei acestei ştiinţe umane.

Economia ca ştiinţă a umanului presupune nu doar depăşirea formulei abstracte a microeconomiei sau a formulei mecaniciste a macroeconomiei, ci şi a pervertirii ideologice a socioeconomiei. În fapt, pentru a răspunde acestei provocări, Economia trebuie să se reinventeze ca ştiinţă a imperiului necesităţii aflat în conjuncţie cu imperiul libertăţii.

Ipoteza de lucru care deschide reuşita este ca Economia să se lepede de ideea de progres şi să reîncerce cu alte conţinuturi ideile de concurenţă şi creştere economică.

Calea urmată de economie, alta decât alinierea la imperativul raţiunii şi expresiei sale iluministe-raţionalitatea, înseamnă renunţarea la separarea contrariilor pentru a nu mai calcula unicriterial eficienţa acţiunii. Singura variantă de ieşire din impas este recentrarea pe om şi natura umană a Economiei, închizând bucla de selectare a condiţiei umane şi oprind, în acelaşi timp, mecanismul de centrifugare.

Reducţionismul materialist, revărsat metodologic în caeteris paribus şi axiologic în cantitate, a generat prea multe deviaţii în calea Economiei ca ştiinţă umană. Tentaţia următoare nu poate fi decât perspectiva antropică. Altfel, ar fi doar revelaţie nihilistă.

Sic absconditur altitudo et manifestatur profunditas!

Marin Dinu